

Uluslararası standartlarla ilgili ulusal görüş oluşturulurken standardın üç kademeli bir değerlendirmeye tabi tutulmasının yerinde olduğunu düşünüyoruz: Standartlaşma süreci, teknik değerlendirme ve ulusal çıkarlar. Office Open XML (OOXML) doküman format belirtiminin (ECMA 376:2006) bir ISO standardı haline gelmesi (ISO/IEC DIS 29500) konusunda TSE görüş ve yorumlarının yer aldığı belgede bu kademelerin, özellikle bir ve üçüncü kademenin gerekli ayrıntı ve özenle incelenmemiş olduğunu düşünüyoruz. İkinci kademe incelemesinde de tek yanlı bir değerlendirme yapıldığı görüşündeyiz. Bu nedenlerle söz konusu belgenin sağlam bir değerlendirme yapılması ve ulusal oyun belirlenmesi için doğru bir temel oluşturmadığı kanısındayız. Üç kademeli değerlendirmemiz aşağıda verilmiştir. Bu değerlendirmenin yeni bir TSE görüş ve yorum belgesi oluşturulmasında kullanılması ve ulusal oyun yeniden belirlenmesi çalışmalarına katılmaktan mutluluk duyacağımızı şimdiden belirtmek isteriz.

1. Standartlaşma süreci:

OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesi için öncelikle yürütülen çalışma ISO'nun (ve ulusal standart örgütlerinin, dolayısı ile TSE'nin) standart oluşturma süreci kural, eğilim ve alışkanlıkları ile uygun olmalıdır. Bu konudaki gözlemler şunlardır:

- Ofis dosyaları için XML temelli doküman format belirtimi konusunda ISO tarafından kabul edilmiş bir uluslararası standart mevcuttur. OpenDocument Format (ODF) v. 1.0 (ISO/IEC 26300:2006) standardı OASIS (www.oasis-open.org) tarafından 2002-2005 geliştirilmiş ve 2006 yılında da ISO onayı almıştır. Hem OOXML belirtimi, hem de ISO/IEC 26300:2006 standardı aynı konuda ve aynı teknikleri kullanmaktadırlar. OOXML'in bir ISO standardı olarak kabul edilmesi ISO'nun ve genel standart tanım ve süreçlerinin gerektirdiği "tek standart" kuralına aykırıdır.
- OASIS'in ODF standardını geliştirmesi süreci, belirtim ISO standardı haline gelmeden önce dahi, tüm uluslararası standartlardan beklenildiği üzere açık ve katılımcı bir şekilde gerçekleşmiştir. OOXML'i geliştiren Microsoft şirketi de OASIS üyesi olup ve dört yıla varan geliştirme sürecine dahil olmasının önünde herhangi bir engel yoktur. Bu bilgiler ışığında OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesi, ve hatta bu belirtimin geliştirilmesi gereği dahi sorgulanmalıdır.
- OOXML belirtimi, Microsoft şirketinin ürün geliştirme sürecinin bir parçası olarak ve bu şirketin ürün geliştirme metodolojisine göre geliştirilmiştir. Belirtimin ECMA (www.ecma-international.org) standardı haline gelmesi de yalnızca bu örgütün üyelerinin dahil olduğu ve kamuya açık olmayan bir şekilde olmuştur. Bu hali ile OOXML belirtimi, bir uluslararası standart olmaktan çok bir *de facto* standart olarak algılanabilir ve bir ISO standardı olmaya uygun değildir.
- OOXML belirtiminin kağıt kopyası 6000 sayfa civarındadır. Bu belirtimin ISO üyesi ulusal standart örgütlerine incelenmesi için ilk aşamada 30 gün süre verilmiş ve buna karşın 20 ülkeden yorumlar ve çelişki raporları dönmüştür. Tüm standardın incelenmesi için ilk tur oylamaya kadar ulusal standart örgütlerine tanınan süre 6 ay civarındadır. ISO tarafından yürütülen ilk tur oylamada da iki binin üzerinde yorum iletilmiştir. ECMA'nın bu yorumlara yanıtı geçtiğimiz ay içerisinde ulusal standart örgütlerine iletilmiştir. Hacim olarak OOXML belirtiminin yaklaşık üçte biri kadar olan ODF standardının ISO süreci için kullanılan süreler de bunlara oldukça yakındır. Tüm bu rakamlar ışığında OOXML belirtiminin incelenmesi için ulusal standart örgütlerine yeterli süre tanınmadığı sonucu çıkmaktadır.
- Özellikle uluslararası standartların mevcut standartları desteklemesi ve yeniden kullanması gerek bu standartların gerçekleşmesi, gerekse standart yapısının tutarlılığı açısından önemlidir. ODF standardında kullanılmakta olan MathML ve SVG benzeri standartlar yerine, OOXML belirtiminde şirkete özgül bazı sahipli belirtimler

kullanılmıştır. Bunun yanında tarih, ülke, dil gibi son derece yerleşik kodlama standartları dahi ya kullanılmamış, ya da değiştirilmiştir.

2. Teknik değerlendirme:

ISO'nun standart oluşturma süreci kural, eğilim ve alışkanlıkları ile çelişmekte olmasına rağmen, eğer teknik açıdan bariz bir üstünlüğü var ise ya da belirgin bir inovasyon içeriyor ise OOXML'in ISO standardı haline gelmesinde fayda olabileceğini düşünüyoruz. Ülkemizde verilen süre içerisinde teknik açıdan OOXML belirtimini incelemek ya da ODF standardı ile karşılaştırmak için gerekli teknik bilgi ve deneyim birikimine sahip kişi ve grupların varlığı hususundan emin değiliz. Bu nedenle konuda dünyada yapılmış çalışmalarını incelemek ve karşılaştırmalar yapmak yoluyla bir teknik fikir oluşturmaya çalıştık. Bu çalışma sonucunda edindiğimiz izlenimler şunlardır:

- Yukarıda da belirtildiği üzere OOXML belirtimi ile ODF standardının kapsamaları yüksek oranda çakışmaktadır. Bu konuda iki standardın varlığı standartlaşmanın temel vaatlerinden olan rekabet, kalite ve maliyet alanlarında kazanımlar sağlanmasını, hem uygulama geliştiriciler ve hem de son kullanıcılar açısından, tehlikeye sokmaktadır.
- OOXML belirtimi ve ODF standardının birbirlerine kayıpsız olarak dönüştürülmesi mümkün görünmemektedir. Bu durum, hem uygulama geliştiriciler ve hem de son kullanıcılar açısından, iki farklı ve bağlantısız adacık oluşmasına neden olacaktır. Dolayısı ile OOXML belirtiminin ISO standardı haline gelmesi standartlaşmanın aksi yönde bir hareket olacaktır.
- OOXML belirtiminin hacmi, karmaşıklığı ve geliştirilme süreci göz önüne alındığında bu belirtimin tümünü gerçekleyen uygulamaların geliştirilmesi imkansız olmasa dahi, son derece zordur. OOXML belirtiminin uzunca bir süre yalnızca geliştiricisi olan Microsoft şirketinin ürünleri tarafından destekleniyor olması söz konusudur.
- OOXML belirtimi içerisinde pek çok şirkete özgül ve sahipli teknik ve belirtime göndermelere mevcuttur. Bu belirtimlerin bir kısmı kapalı, bir kısmı ise çeşitli fikri haklar mevzuatında koruma altındadır. Özellikle uluslararası hukuk tarafından tam düzenlenmemiş ve ulusal hukuk ve idare sistemlerinin hemfikir olmadıkları yazılım alanında bu durum uygulama geliştiricilerinin OOXML belirtimini gerçekleyen ürünler geliştirmeleri önünde son derece ciddi bir engel oluşturmaktadır.
- OOXML belirtimi ile ODF standardının bağımsız ve tarafsız kişi ve gruplarca yapılan karşılaştırmalarının incelenmiş ve bağımlı ve/veya taraflı kişi ve gruplarca yapılan değerlendirme ve karşılaştırmaları üzerinde eleştirel bir çalışma yürütülmüştür. Bu yolla elde edilen safi teknik değerlendirme iki belirtim arasında bariz bir teknik üstünlük olmadığı ve inovasyon açısından herhangi birisinin sağladığı önemli bir avantaj olmadığı yönündedir. Dolayısı ile OOXML belirtiminin bir OSI standardı haline gelmesinin, belki belirtimi geliştiren ve ilgili uygulamayı gerçekleyen Microsoft şirketi dışında, herhangi bir teknik ve ilintili yararı görülmemektedir.

3. Ulusal çıkarlar:

ISO'nun standart oluşturma süreci kural, eğilim ve alışkanlıkları ile çelişmekte olmasına, teknik açıdan bariz bir üstünlüğü olmamasına ve belirgin bir inovasyon içermemesine rağmen, ulusal çıkarlarımız açısından olumlu sonuçlara yol açacak ise OOXML'in ISO standardı haline gelmesi yönünde hareket etmemizin gereğine inanıyoruz. Bu bağlamdaki görüşlerimiz şunlardır:

- OOXML belirtiminin tümüyle yalnızca geliştiricisi olan Microsoft şirketinin ürünleri tarafından destekleniyor olacağı düşünülmektedir. Bu durumda OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesi durumunda pek çok alanda birlikte-çalışabilirlik kuralları

ve uygulamaları açısından ciddi sorunlar ve sıkıntılar yaşanabileceği düşünülmektedir.

- Aynı cümleden olarak, kamu alımları başta olmak üzere pek çok alanda Microsoft şirketi ürünlerinde terfi yoluna gidilmesi ve buna bağlı olarak yazılım ve donanım terfileri yapılması zorunluluğu söz konusu olabilecektir. Özellikle belirtimin ve uygulamaların tek bir şirket tarafından kontrol ediliyor olması ile mevcut tekelleşme eğilimlerinde artış olması beklenmelidir.
- Microsoft şirketi ürünleri ile ilgili olarak çözüm ve yazılım üretmekte olan az sayıda yerli şirketin OOXML belirtimini kullanarak katma değerli yazılımlar ve çözümler üretiyor olmaları mümkündür. Ancak bu durum belirtimin bir ISO standardı haline gelmemesinden bağımsız olarak geçerlidir. OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesi durumunda bu şirketlerin belirgin bir avantaj sağlayacağı düşünülmektedir.
- Başta Pardus projesi olmak üzere özgür yazılım geliştirmekte olan kişi ve gruplar, tam tersine, OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesinde olumsuz etkileneceklerdir. Yalnızca “Open” ibaresi ve ISO onayı ile dahi OOXML belirtiminin sahipli yazılımla ilgili sorunlu ve sıkıntılı noktaların örtbas edilmesinde bir araç olarak kullanılabilmesi ve etkili olabileceği açıktır. Bu durum özellikle kamuda özgür yazılıma göç projelerinin aleyhine çalışacak ve ülkemizin lisans bedeli faturasının azaltılmasına olumsuz etki yapacaktır.
- OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesi durumunda özgür yazılım geliştiricilerin desteklemesi gereken standart sayısının artacak ve bu belirtimin devasa hacmi nedeniyle ciddi bir işgücü ihtiyacı oluşacaktır. Bu da sürüm periyotları, ürün kalitesi, sağlanan işlevsellik vb. alanları olumsuz etkileyecektir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında:

TSE'nin OOXML belirtiminin bir ISO standardı haline gelmesi konusunda düzenlenecek Oy Çözümleme Toplantısı'nda kullanılacağı oyun **HAYIR** olması gerektiğini

düşünüyoruz.